

AESTHETIC VISUAL ASPECTS IN DIGITAL PRESENTATION OF CULTURAL AND HISTORICAL HERITAGE

Dimitar Dobrevski

ddobrevski@gmail.com

National Art Academy, Sofia, Bulgaria

Abstract: All serious theoretical research in the field of communication shows that, under the influence of global processes of globalization, information is increasingly visualized and iconized. Young people communicate using the wide range of opportunities provided by digital technology and the Internet.

We spend a lot of our time in the virtual space. Everything seems fraudulently easy - everyone in minutes can upload information that is rapidly becoming available worldwide. Even small children handle as computer technicians. At the same time, the majority of participants in this communication have a substantial deficiency in visual literacy. Even specialists often ignore the language of forms, colors and compositional organization of space, which requires serious preparation, training and continuous specialization. Worldwide there are no good examples, but unfortunately they are not yet available to the cultural community in our country. The report raises a number of questions and issues for discussion and tries to draw attention to possible ways of solution.

Keywords: Visual Communication; Iconography; Language of Colors and Forms

ЕСТЕТИЧЕСКИ ВИЗУАЛНИ АСПЕКТИ ПРИ ДИГИТАЛНОТО ПРЕЗЕНТИРАНЕ НА КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО

Димитър Добревски

Национална художествена академия, България

Резюме: Всички сериозни теоретични изследвания в областта на комуникацията показват, че под въздействие на световните процеси на глобализация, информацията все повече се визуализира и иконизира. Младите хора комуникират използвайки цялата широка палитра на възможности, които ни предоставя дигиталната техника и интернет. Ние прекарваме голяма част от времето си във виртуалното пространство. Всичко изглежда измамно лесно - всеки за броени минути може да качи информация, която става бързо достояние в целия свят. Дори малките деца боравят като експерти с компютърната техника. В същото време болшинството участници в тази комуникация имат съществен дефицит по отношение визуалната грамотност. Дори

специалистите често пренебрегват езика на форми, цветовете и композиционната организация на пространството, който изисква сериозна подготовка, обучение и непрекъсната специализация. В световен мащаб не липсват добри примери, но за съжаление те все още не са достояние на културната общественост у нас. Докладът повдига редица въпроси и проблеми за дискусия и се опитва да насочи вниманието към възможните пътища на решение.

Ключови думи: визуална комуникация, иконизация, език на цветовете и форми

Изходно понятие са обектите на културно – историческото наследство. Вероятно не е случаен фактът, че конференцията се провежда във втората столица на България – Велико Търново. Тук под краката ни са скрити векове от нашата история. Началото се крие в находки от края на VI хил.пр.н.е., тракийското селище от XIII в.пр.н.е. на хълма Царевец, ранновизантийската отбранителна система по Трапезица, Царевец и Момина крепост от IV-VII в., средновековното славянобългарско селище до IX-X в., укрепления Търновград - столица на Втората българска държава през XII-XIV в., разположен на Царевец, Трапезица, Момина крепост, Света гора и т.н. Богата на артефакти е и по-близката и по-далечна околност. Всъщност определено може да се твърди, че България се нарежда между водещите страни в Европа – най-богати на многовековно напластяване на култури, но за съжаление все още не може в пълна степен да се възползва от това предимство. Нашите съседи съумяват да използват дори и най-дребни обекти по най-рационален начин и да извличат финансова изгода от тяхното презентирание. В Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО до днес са включени общо 10 български обекта. От тях 7 са културни (Боянската църква, Мадарският конник, Рилски манастир, Казанлъшката гробница, Старият Несебър, скалният манастир при с. Иваново, тракийската гробница при Свещари), 3 са природни (парк Пирин, резерват Сребърна и вековните букови гори в Централен Балкан).

Към нематериалните обекти са включени Хорът на бистришките баби, фестивалът Сурва в Перник, Нестинарството, мартеницата и фолклорният фестивал в Копривщица. Вероятно доброто презентирание и поддържане на културни и исторически обекти изисква големи

капиталовложения, свързани с консервация и реставрация, социализация и организация на експлоатацията, и посещенията от туристи. Днес дигиталните форми на презентация дават нова палитра от възможности и в известна степен решение на финансовите проблеми. като език на общуване и форми – пряка косвена, спонтанна, неспонтанна, потърсена, Всичко изглежда измамно лесно. Днес дори невръстните деца боравят умело с дигитална техника. Всеки може да качи информация в Интернет и за броени минути тя да стане достояние на цял свят. Българските информатици са водещи в Европа и Света. Комуникацията многократно се е улеснила и ускорила. Същевременно тя запазва основните си характеристики непотърсена. Комуникацията е общуване, предаване на послание и влияния, съобщения. Комуникацията е езикова и кодова система – основа на живота и борбата срещу ентропията. Комуникацията е форма на обмяна на информация при всички живи организми и информационни системи. Тази гледна точка ни препраща към една от относително малко познатите сфери на научното познание – семиотиката, като познание за знаци и символни системи, процеси, сигнали и техните биологични и социални функции.

Когато говорим за семиотика трябва да имаме предвид, че тя като форма на познание е с много слабо присъствие, дори в системата на висшето образование. Говорейки за семиотика ние най-често правим асоциация с романите на най-популярния семиотик в света - Умберто Еко. Какво е семиотиката е въпрос, който се задава най-често от самите семиотици и вероятната причина е, че в семиотиката все още има много полемични въпроси. Редица автори застъпват различни тези за предмета на дисциплината, като започнем със структуралиста Фердинанд дьо Сосюр – „лингвистиката е знак и език на социалната функция и културата“, прагматика Чарлз Пърс – „осмисляне и интерпретиране на знаци с основни категории (икона, индекс, символ)“, писателя - медиевист Умберто Еко – „преход между сигнал и смисъл на културните феномени или културология прерастваща във всеобща наука на познанието“, и завършим с лингвиста Томас Сибийк – „глобална концепция за възникването на живота като проявление на семиозис“. Важното и неоспоримото е, че този акт като комуникация или съобщение има своите

цели, адресант и адресат. Съществува палитра от добре изяснени и недотолкова добре средства, които са в любопитна връзка с целите. Да планираме тяхното отношение изисква работа в две огледални посоки. Целта се дефинира в началото, но се случва в края.

Средствата могат да разширят или стеснят целта, да отчетат ефекти на контраст между ново и познато, да определят реда на постъпване на информацията. Ролята на адресанта зависи от неговите експертни познания, а тази на адресата от интересите и общата му култура. Общият модел на общуване включва дефинирането на няколко последователни въпроси:

- Кой предава съобщение? – адресант/комуникатор
- Какво се предава? - съобщение
- Как се предава? – канал/медия
- На кого се предава? - рецепиент /адресат/аудитория
- Защо се предава? – цел

Премайнава през няколко етапа на общуване:

- Комуникативен
- Интерактивен
- Перцептивен

Съобщението е знак или набор от знаци, насочено към един или няколко от сетивните органи на човека. Най-много внимание, макар недостатъчно, се обръща на вербалното общуване, докато невербалните форми обичайно остават недооценени и дори пренебрегнати. Ние не знаем и не искаме да признаем езика на формите, езика на цветовете, посланията на композиционното структуриране, както и езика на тялото. Това влиза в явно противоречие с редица съвременни тенденции, породени от глобалните процеси, които превръщат бързо света в едно голямо „глобално село“. Редица специалисти психолози твърдят аргументирано, че общуването може да се анализира като разпределение на 7% словесно (вербално), 38% вокално (интонационно) и 55% несловесно (невербално) общуване. Тези факти до голяма степен са предопределени от спецификата на нашите възприятия. Човек е „зрящо“ и „слухтящо“ същество. Зрението е доминиращата сетивна модалност, чрез която нашият мозък получава 75% от постъпващата информация, 13%

заема слухът, 6% са тактилните усещания и за обонянието и вкуса остават по 3%. Това нагледно се доказва и от съвременната статистика, която показва, че в съвременната комуникация образите се използват все по-често. За работата на сетивата водеща роля има мозъкът.

В същото време училището продължава да трупа усилено знания и умения главно по отношение на вербалното (речево общуване). Резултатът е ясен – учениците и студентите излизат в следствие на тази образователна система недостатъчно подготвени да ползват визуалната комуникация и вместо ограмотени, са по-скоро неграмотни и податливи на всякаква манипулация, а да не забравяме основните цели на всяко общуване (комуникиране) са именно манипулирането. Всичко всъщност е добре видимо, но нещо ни пречи да го идентифицираме.

Вече е обичайно в един университет да се обучават едновременно сложна амалгама от студенти (българи, турци, македонци, гърци, а напоследък дори китайци). Към това може да прибавим и разноцветната палитра на студенти по програма Еразъм. Нарасналото движение на хора среща основно затруднение в езиковото вербално общуване. Това извежда на преден план визуалните форми на комуникация, които макар разнообразни като контекст, остават разбираеми в една по-голяма степен, независимо от възрастта и етническите специфики.

Може да започнем с анализ на езика на формите.

- Точките (анализирани не в своя математически смисъл), а като много малки обекти спират погледа.
- Линиите изразяват движение, ориентирано вследствие въздействието на една или повече сили.
- Фигурите и формите изразяват в повечето култури доста по-сложни понятия: кръгът – небе, квадратът – град/усвоена очовечена територия, триъгълникът – огън/планина.
- Буквите от различните азбуки са производни от прости картинки/идеограми – напр. „А“ в своята първична форма изобразява глава на бик, завъртяна на 180 ° се превръща в познатата буква.

Комуникацията се визуализира и иконизира. Това може да се забележи и по формата на най-често използваните от младите представители на обществото дигитални варианти на комуникиране.

Достатъчно е да погледнем цветните емотикони, като не може да отминем досадния феномен и на така наречената „шльокавица“, с която младите си „чатят“.

Всеки пише и е компетентен по всяка тема и „поставя“ всичко. И това Всичко моментално се появява във виртуалното пространство, независимо, че може да бъде често фалшива новина. Днес в много комуникационни жанрове (компютър, телевизия, видео, комикси и реклама) средствата не само се визуализират, но започват все повече да ползват конкретни образи или да се „иконизират“. Това е връщане всъщност към една стара добре забравена първична форма. Основна причина в края на ХХ век да се развие толкова активно иконичната (визуална) информация са тенденциите все повече изкуства и медии да търсят един активен синтез на въздействие на повече знакови системи едновременно – думи, образи, музика, цветове. Така информацията се възприема по-бързо и с по-голямо удоволствие от всички. Тук определяща роля има компютърната комуникация и наложилата се напоследък форма на изкуствена действителност „виртуална реалност“. Това понятие обединява образите създадени или интерпретирани с помощта на компютър. Те стават все по-ефективни и привлекателни поради големите възможности на тази техника.

Днес съвременните компютри могат да генерират с педантична акуратност десетки милиони цветови нюанси – много повече отколкото може да възприеме и най-тренираното човешко око. Целта е по-високо качество подобно на Hi-Fi аудио уредбите, които също генерират звуци далече извън диапазона на човешката сетивност. Особеното внимание към цветовете съвсем не е случайно. Цветовете от предимно естетическо средство, радвашо с хармонията си човешките възприятия, днес вече са се превърнали в знак символ и важен елемент от визуалния език. Основните функции, които те изпълняват са : описателна, разделителна – обединяваща, структуриране на пространството, експресивна, изразяваща, символна, акцентираща, обобщаваща, хиперболизираща и пр. Трудно е всички изчерпателно да се опишат в рамките на този доклад. Най-устойчивите, най-конкретните и най-достъпните символи според специалистите са цветовете. Те

притежават своя собствена изразителност и могат да влияят върху психиката. Всеки ги възприема индивидуално и учените използват нашите симпатии и антипатии към определени багри, за да диагностицират особености и заболявания на психиката.

Езикът на символите е своеобразно есперанто, разбираемо за народи, които пишат и говорят различно. Символите са първият опит на човека да си обясни света и да го подреди. Те са посредници между невидимия и видимия свят. Символизмът е езикът на митовете, на сънищата, на хералдиката, на пророците. Затова е добре да познаваме основните. Дори без да подозираме, те са навсякъде край нас и изпращат своите сигнали до съзнанието и подсъзнанието ни.

Цветовете ни обединяват и разделят. Детерминацията е насочена по полов, расов, културно - идентичен (цивилизационен) и възрастов белег. Този феномен създава допълнително затруднение при овладяване на цветовия език. Понякога може да се достигне до коренно противоположни асоциации, какъвто е случаят с белия и черния цвят в европейската и китайска символика. Цветовите предпочитания на жените лесно могат да се проследят по най-често използваните в рекламите, насочени към тях, цветови съчетания. С мъжете е многократно по-трудно, защото последните години от крайно консервативни, те постепенно започнаха да стават все по-демократични в предпочитанията си към цветовете и често това е трудно предвидимо. Децата са още по-трудни за проследяване и изучаване. От младенческата възраст до края на пубертета те успяват да преминат през няколко възрастови групи – всяка със специфичните си цветови предпочитания и възможности.

Но достатъчна ли е образователната подготовка по цветознание? Краткият отговор е **НЕ!** Някой може да възрази, че българските ученици през целия основен курс на обучение (от първи до осми клас) посещават часовете по изобразително изкуство и така получават стабилна подготовка и в областта на цветознанието. На пръв поглед това наистина е така. Достатъчно е да погледнем само в програмата за предучилищна и начална училищна подготовка и ще намерим редица амбициозни цели: развитие на сензомоторната, аналитико-познавателната и изобразително-творческата им дейност“,

което в началното училище трябва да продължи в „целенасочена и комплексна подготовка, свързана с възприемане, осъзнаване и пресъздаване на природната и социална действителност; да се осигурят възможности за по-нататъшно развитие на детето чрез усвояване на начални знания, умения и отношения, свързани с изобразителната дейност, детско творчество и предпоставки за естетическа култура в началното училище.

По-нататък в същия документ намираме: Децата изграждат конкретни представи за материали, цветовете, изразни средства и др. ...обобщени представи за сетивните свойства на основните изразни средства: пространство, композиция, форма и цвят. Основното пособие предназначено да подпомогне тази дейност представлява двустранен ламиниран лист А4 с показани 6 цвята и няколко занимателни игри активизиращи наблюдателността и зрителната памет. Три от цветовете са основните (червено, жълто и синьо), а останалите три са оранжево, зелено и розово? (По никакъв начин не е показана връзката между цветовете, а розовото всъщност е пурпур-виолет). Програмата на началните класове в училище е разпределена в следния порядък:

I клас – Хорариум часове: 2 часа седмично – 62 часа годишно

Начални знания за: реални и фантазни образи, форма, цвят, пространство, украса, ритъм, композиция, илюстрация. Цветовете: жълт, червен, оранжев, син, зелен, светлозелен, виолетов, кафяв, черен, бял. (прибавени са 3-4 цвята след подготвителната детска градина, но изборът пак е до голяма степен случаен).

II клас - Хорариум часове: 1.5 седмично – 48 часа годишно.

Импулсивно изразяване на общото впечатление и настроение чрез цветовете, линии, щрихи и петна.

III клас - Хорариум часове: 2седмично – 64 часа годишно.

Начални знания за: цветовете - топли, студени.

IV клас – Хорариум часове: 1.5 часа седмично – 48 часа годишно.

Начални знания за: локални цветовете.

V клас – Хорариум часове: 2 часа седмично – 68 часа годишно.

Съдържание и форма : Тема, сюжет, мотив, цвят, линия, обем, орнамент.

VI клас – Хорариум часове: 1.5 часа седмично – 51 часа годишно.

Композиция: Пространствено въздействие на цветовете – топли и студени, въздушна перспектива, обемно изграждане на формата с помощта на цветовете.

VII клас – Хорариум часове: 1.5 часа седмично – 51 часа годишно.

Хармония на цветовете – видове хармонии, гама, колорит.

VIII клас – Хорариум часове: 1.5 часа седмично – 51 часа годишно.

Цветовете като изразно средство – спектрални цветове, хроматични и ахроматични цветове.

IX-XII клас - В средните училища, които не са насочени в областта на изобразителното изкуство, е включен основно материал от история на изкуството.

През целия период учениците ползват по два учебника „Изобразително изкуство“, които са подготвени от конкуриращи се колективи. Най-често проблемът с цветовете заема 1-2 страници текст и илюстрации до 3-4. По-подробно е засегнато цветознанието в един от учебниците за пети клас, вероятно защото в колектива участва проф. Румен Райчев – дългогодишен преподавател по цветознание в НХА. Предлага се и демонстрационно табло по цветознание, с автор М. Савчева, което в един вече по-систематизиран вид представя основни понятия на цветознанието. По всичко личи, че съставителите на учебните планове са подхождали непрофесионално и дори случайно, оставяйки за изобразителното изкуство повече или по-малко часове в зависимост от натовареността на програмата от другите „основни дисциплини“. Инициативата е оставена в ръцете на преподавателите, които се очаква да имат нелоши професионални познания по цветознание, защото в учебната програма на студентите по изобразителни изкуства с педагогически профил има дисциплина „Живопис и цветознание“. Достатъчна ли е тази подготовка оставям Вие да прецените. Само бих дал пример с начина по който се изучава цветознание в Япония. Информация за това може да намерите в една от книгите на известния художник и педагог Борис Неменски: „изискването на японските предприемачи да се прави разлика между до 250 цвята при наемането на работници наложи изграждане на умения и предпоставка за качеството на продукцията. Ето

защо, упражнения за различаване на цветовете са задължителен елемент от учебната програма в японските средни училища.“ (Nemensky, 2000: p. 65).

Може би японците са прави, и такова изтънчено разграничение между цветовете може да открие нови аспекти на нещата и света като цяло.

Определено може да се желае подобна подготовка в средния образователен курс, както и в процеса на обучение на програмисти и информатици, защото в тяхната професионална работа ще им се наложи да работят с цветовете, форми и шрифт.

Литература / References

Nemensky B. M. (2000). Knowledge of Art, Moscow: URAO, 2000 (In Russian) / [Неменский, Б.М. . Познание искусством. — М.: Изд-во УРАО, 2000]

КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО: ОПАЗВАНЕ, ПРЕДСТАВЯНЕ, ДИГИТАЛИЗАЦИЯ

CULTURAL AND
HISTORICAL
HERITAGE

PRESERVATION
PRESENTATION
DIGITIZATION

Съставители
Галина Богданова
Ваня Матеева

Editors
Galina Bogdanova
Vanya Mateeva

Материалите в сборника са обект на авторско право. Разрешава се безвъзмездно ползване на техни електронни/ хартиени копия само за лична употреба или обучение, при пълно цитиране на текущата страница и след писмена декларация от цитиращия за липса на търговски намерения. За копиране под друга форма, препубликуване или публикуване на сървъри се изисква писмено разрешение и/или заплащане.

This work is subject to copyright. Open and free of charge use of digital/hard copies of publications is granted only for personal or educational use, with full citation of the current page, and after written declaration of the quoting side for not-commercial intention. For any other reproducing types, re-publishing, photocopying, recording, or any other storage retrieval system/ server written permission and/or fee is required.

© Авторски колектив, 2019

© Authors` Group, 2019

Технически редактори:
Николай Ноев
Калина Сотирова-Вълкова
Каляян Николов

Technical editors:
Nikolay Noev
Kalina Sofirova-Valkova
Kaloyan Nikolov

Научна поредица: том 5, брой 2 (7)/2019
Science series: vol. 5, issue 2 (7)/2019

www.math.bas.bg/vt/kin
ISSN: 2367-8038